

Læreplan klasse S

Innhold

Bakgrunn og formål	3
Lovgrunnlaget for føreropplæringen	3
Læreplanens funksjoner	3
Informasjon	3
Veiledning	3
Styringsverktøy	3
Læreplanens oppbygning	4
Kapittel 1 Generell del	5
Kapittel 2 Opplæringen i klasse S	6
Trinnvis opplæring	6
Kapittel 3 Trinnmål, kursmål, delmål og aktuelt innhold klasse S	8
Trinn 1 Trafikalt grunnkurs	8
1.1 Trafikkopplæringen	10
1.2 Trafikk og førerrollen	10
1.3 Mennesket i trafikken og samhandling	11
1.4 Trafikkopplæring, øvingskjøring og kjøreefaring	11
1.5 Plikter ved trafikkuhell og førstehjelp	11
1.6 Tiltak ved trafikkulykke	12
1.7 Trafikant i mørket	12
Trinn 2 Grunnleggende kjøretøy- og kjørekompetanse	15
2.1 Grunnkurs klasse S	16
2.1.1 Førerkort og føreropplæring	16
2.1.2 Eiers og brukers ansvar	17
2.1.3 Førers ansvar for natur, miljø og andre brukere av naturen	17
2.1.4. Rett bekledning og nødvendig sikkerhetsutstyr	17
2.1.5 Hjelpemidler for orientering og varsling	18
2.1.6 Kjøretøyets konstruksjon og virkemåte	18
2.1.7 Sikkerhetskontroll	19
2.2 Grunnleggende kjøreteknisk opplæring	19
2.2.1 Sikkerhetskontroll av egen beltemotorsykel	20
2.2.2 Start og stopp av motor	20
2.2.3 Sittestilling og styreteknikk	20
2.2.4 Igangsetting, fartsøkning og bremsing	20

2.2.5 Trinnvurdering	21
Trinn 3 Kjøring i variert terreng	22
3.1 Kontroll før kjøring og skifte av variatorrem	23
3.2 Kjøring tilpasset terreng- og føreforhold	23
3.3 Kjøring tilpasset andre brukere av naturen, dyreliv, natur og miljø, herunder lokale restriksjoner	24
3.4 Kontroll og lastning av slede	24
3.5 Kjøring med opplastet slede og med passasjerer	24
3.6 Veltefare og sikre vegvalg i ulendt terreng og løssnø, med og uten passasjer/slede/last	24
3.7 Faremomentene ved, og øving på, kryssing av veg og kjøring på veg og glatt underlag	25
3.8 Observasjon og kommunikasjon	25
3.9 Orientering og varsling	25
3.10 Trinnvurdering jf. § 7-5	25
Trinn 4 Avsluttende opplæring	27
4.1 Sikkerhetskurs i naturen klasse S	27
4.1.1 Forberedelser før kjøring	29
4.1.2 Videreutvikling av kjørekompetanse	29
4.1.3 Aktuelle nødtiltak, kameratredning og førstehjelp	29
4.1.4 Refleksjon og oppsummering	30

Bakgrunn og formål

Lovgrunnlaget for føreropplæringen

Vegtrafikkloven av 18. juni 1965 gir grunnlag for det som er fastsatt om trafikkopplæringen. Med hjemmel i loven har Samferdselsdepartementet fullmakt til å gi bestemmelser om teoretisk og praktisk opplæring av personer som vil ta førerkort, kompetansebevis eller bevis for å ha gjennomgått annen bestemt trafikkopplæring. Mål for trafikkopplæringen og krav til undervisningen er fastsatt av Vegdirektoratet gjennom forskrift av 1. oktober 2004 om trafikkopplæring og førerprøve m.m. Av forskrifta går det blant annet fram at undervisningen skal legge til rette for at eleven kan nå målene for opplæringen.

Vegdirektoratet fastsetter læreplaner for trafikkopplæringen i hver klasse. Læreplanene tar utgangspunkt i forskriftas krav til mål og undervisning. En læreplan er ikke en forskrift etter forvaltningsloven.

Læreplanens funksjoner

Læreplanen skal ivareta behovet for informasjon, veiledning og, sammen med forskrifta, styring av føreropplæringen.

Informasjon

Ved å beskrive mål og innhold i opplæringen gir læreplanen informasjon til trafikklærere og andre fagfolk, men også til elevene selv og deres foresatte, om hva opplæringen omfatter og hva den skal tjene til.

Veiledning

Først og fremst er læreplanen en veiledning for trafikklærerne. Den gir informasjon om hva det skal gis opplæring i, og føringer for hvordan. Den skal fungere både som rettesnor og som faglig og pedagogisk inspirasjon. Trafikklærerne har relativt stor metodefrihet; dvs. frihet til å legge til rette fagstoffet slik de selv mener det er best for eleven, bare de holder seg til de rammene som læreplanen setter. Behovet for veiledning gjennom sentrale læreplaner må ses i sammenheng med den profesjonelle kompetansen lærerne har.

Styringsverktøy

Trafikklæreren skal ivareta viktige oppgaver for samfunnet når det gjelder trafikksikkerhet, og legge til rette for at eleven utvikler den førerkompetansen som er nødvendig for å kunne medvirke i nullvisjonsarbeidet.

Læreplanens oppbygning

Læreplanen er for hver førerkortklasse i hovedsak delt inn i en generell og en klassespesifikk del.

Begrunnelsene for valgene som er gjort når det gjelder innhold og progresjon i trafikkopplæringen er samlet i kapittel 1. Dette er gjort av praktiske årsaker. Det er viktig at læreplanens øvrige kapitler leses i sammenheng med dette kapitlet. For den som skal planlegge undervisningen, er det også helt nødvendig å kjenne forutsetningene for trinnmålene, kursmålene og delmålene i læreplanen.

Kapittel 2 gir en kort oversikt over innholdet og progresjonen i opplæringen i klassen.

I kapittel 3 beskrives opplæringen trinn for trinn. Alle trinn har en innledende tekst som er ment å gi en oversikt over opplæringen i trinnet. I tillegg henvises det til aktuelle bestemmelser i trafikkopplæringsforskrifta som blant annet setter rammer for opplæringen. Deretter følger læringsmålene slik disse framgår av forskrifta, inklusive kravet om trinnvurdering. Denne teksten er gjengitt på grå bakgrunn for å gjøre det tydelig at det(te) er forskrifta som er gjengitt. Så følger en tekst som poengterer at undervisningen skal legge til rette for at elevene når målene og kort om handlingsrommet for dette. Aktuelt innhold i undervisningen er ordnet etter tema i samsvar med målene uten at dette låser læreren til å ta opp stoffet i den rekkefølgen som er satt. Avslutningsvis gis kommentarer til trinnet og eventuelle obligatoriske kurs. Hensikten med kommentarene er å utdype intensjoner og å gi læreren råd om hvordan undervisningen kan tilrettelegges best mulig.

Kapittel 1 Generell del

I den generelle delen finner du begrunnelsene for de valgene som er tatt når det gjelder innhold og progresjon. Det er viktig at de andre kapitlene leses i sammenheng med dette kapitlet.

Vi har ikke tatt med Kapittel 1 Generell del i denne foreløpige versjonen av læreplanen for førerkortklasse S. Kapittel 1 Generell del vil være inkludert i den ferdigstilte versjonen. Inntil videre kan du lese den generelle delen i læreplanene for de andre førerkortklassene, f.eks. i læreplanen for førerkortklasse B, B Kode 96 og BE.

Kapittel 2 Opplæringen i klasse S

Hovedmål for føreropplæringen i klasse S jf. § 14-1

Etter å ha gjennomført opplæringen i klasse S skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å kjøre beltemotorsykkel på en ansvarlig måte.

Eleven skal ha de kunnskaper og ferdigheter, den selvinnsikt og risikoforståelse, som er nødvendig for å kjøre på en måte som:

- ivaretar egen og andres sikkerhet
- gir god samhandling med andre brukere av naturen
- tar hensyn til helse og trivsel
- tar hensyn til natur og miljø
- er i samsvar med gjeldende regelverk.

Trinnvis opplæring

Opplæringen har 4 trinn. Målene i ett trinn angir forutsetningene for å ha et godt utbytte av undervisningen i det neste trinnet. Læringsmomentene i hvert trinn forutsettes videreført i neste trinn. Målene for trinn 1–4 angir samlet den kompetansen som kreves for å få førerett i klasse S.

Trinn 1

I trinn 1 er målene hovedsakelig rettet mot elevens risikoforståelse og trafikksystemet. Opplæringen består av trafikalt grunnkurs. Kurset er felles for alle de lette klassene. Det skal bidra til at eleven får en grunnleggende forståelse for hva førerrollen og førerdyktighet innebærer. Kurset omfatter blant annet førstehjelp og å være trafikant i mørket.

Trinn 2

I trinn 2 skal eleven lære å mestre beltemotorsykkelen rent kjøreteknisk. God kjøreteknisk ferdighet er nødvendig for å få utbytte av treningen i trinn 3, og vil også innebære at kjøringen er økonomisk og mest mulig miljøvennlig. Eleven skal tilegne seg kunnskap om kjøretøyet, førerens ansvar ved kjøring i naturen, fjellsikkerhet og orientering med ulike hjelpemidler.

Eleven skal ha grunnkurs klasse S og 3 undervisningstimer i praktisk opplæring i dette trinnet. Behovet for ytterligere praktisk øving må vurderes på grunnlag av måloppnåelse, elevens forutsetninger og muligheter for øvingskjøring.

Mot slutten av trinnet skal eleven gjennomføre en trinnvurdering i samsvar med § 7-5. Eleven skal, med utgangspunkt i sine prestasjoner, ta stilling til i hvilken grad målene for trinnet er nådd og om grunnlaget for videre opplæring er tilstrekkelig. Læreren skal gi eleven en tilråding i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å få et godt utbytte av opplæringen i neste trinn.

Trinn 3

I trinn 3 skal eleven lære å beherske kjøring i variert terreng, ved ulike føreforhold, med og uten slede og passasjerer. Eleven skal også lære å ta hensyn til andre brukere av naturen,

dyreliv, natur og miljø herunder lokale restriksjoner. Ved avslutningen av trinnet skal elevens ferdighet være slik at kjøringen er tilnærmet selvstendig.

Eleven skal ha 4 timer obligatorisk opplæring hvorav minst 3 timer skal være egenkjøring i variert terreng. Behovet for ytterligere praktisk øving må vurderes på grunnlag av måloppnåelse, elevens forutsetninger og muligheter for øvingskjøring.

Mot slutten av trinnet skal eleven gjennomføre en trinnvurdering i samsvar med § 7-5. Eleven skal, med utgangspunkt i sine prestasjoner, ta stilling til i hvilken grad målene for trinnet er nådd og om grunnlaget for videre opplæring er tilstrekkelig. Læreren skal gi eleven en tilråding i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å få et godt utbytte av opplæringen i neste trinn.

Trinn 4

Målene i trinn 4 er hovedsakelig rettet mot elevens forståelse for utfordringer og risiko ved motorferdsel i naturen. Eleven skal også lære å forebygge skader og ulykker, kunne ta vare på seg selv og hjelpe andre ved en eventuell ulykke på fjellet.

Eleven skal gjennomføre sikkerhetskurs i naturen. Kurset er på 7 obligatoriske timer, hvorav 2 timer er innledende opplæring i å gjøre gode forberedelser før kjøring. Øvrige 5 timer fordeles med minimum 3 timer selvstendig kjøring i og utenfor løype og opplæring i aktuelle nødtiltak, kameratredning, førstehjelp og refleksjon over egne erfaringer og opplevelser.

Kommentar

Selv om hovedmålet for opplæringen i klasse S er utformet på samme måte som i de øvrige klassene, avviker innholdet i opplæringen mye. Miljøaspektet er en viktig del av både teoretisk og praktisk opplæring. Det er nødvendig at eleven får en grunnleggende forståelse for hva som ligger i motorferdsellovens formål og aktsomhetsbestemmelsen, og friluftslovens krav til ferdselskultur. De må også kjenne til hvordan de skal opptre ute i naturen for å sikre seg selv og andre.

Det er satt begrensninger for maksimalt antall elever per lærer for gjennomføring av de ulike trinnene. For all øvingskjøring i klasse S gjelder bestemmelsene i trafikkopplæringsforskriftens kapittel 2. *Av trafikkopplæringsforskriftens § 6-1 framgår det at undervisningspersonell er ansvarlig for at opplæringen drives i samsvar med gjeldende regelverk og er av forsvarlig pedagogisk karakter. Dette betyr bl.a. at læreren har et klart ansvar for å tilpasse opplæringen og elevtallet i forhold til elevgruppens behov for individuell oppfølging, øvingsområde, lys og værforhold.*

Ved praktisk opplæring skal læreren ha instruksjonsmulighet via toveis radioforbindelse eller liknende samt ha visuell kontakt med eleven uavhengig av eksempelvis terrengformasjon, vegetasjon, føre, lys og værforhold. På grunn av at det å ferdes i naturen medfører særskilte sikkerhetsutfordringer, er dette kravet spesielt viktig ved opplæring i klasse S.

Kapittel 3 Trinnmål, kursmål, delmål og aktuelt innhold klasse S

Trinn 1 Trafikalt grunnkurs

Gjennom opplæringen i trinn 1 skal eleven utvikle en grunnleggende forståelse for hva kjøring innebærer.

Mål for trinn 1 jf. § 14-2

Etter å ha gjennomført trinn 1 skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å ha godt utbytte av videre opplæring.

Eleven skal ha så god forståelse for trafikk og trafikkopplæring at eleven kan begynne å øvingskjøre.

Opplæringen i trinn 1 er obligatorisk og består av trafikalt grunnkurs, jf. trafikkopplæringsforskriften kap. 8. Kurset er felles for alle førerkortklasser og er grunnlaget for videre opplæring og vilkår for å kunne øvingskjøre. Målene er hovedsakelig rettet mot elevens risikoforståelse og trafikksystemet.

Kurset har følgende deler:

- Del 1 Trafikkopplæringen
- Del 2 Trafikk og førerrollen
- Del 3 Mennesket i trafikken og samhandling
- Del 4 Trafikkopplæring, øvingskjøring og kjøreefaring
- Del 5 Plikter ved trafikkuhell og førstehjelp
- Del 6 Tiltak ved trafikkulykke
- Del 7 Trafikant i mørket

Delene har fastsatte mål. Aktuelt innhold som er oppført under hver del, viser hva undervisningen bør omfatte.

Kurset er på i alt 17 undervisningstimer, fordelt over minst 5 samlinger, og kan gjennomføres med inntil 16 elever, jf. § 8-1 tredje ledd. Det er adgang til å ta med inntil 2 elever i tillegg på deler av kurset, dersom disse har hatt forfall ved deler av tidligere kurs. Alternativt kan 2 elever som faller inn under unntakene i § 8-2 første ledd bokstavene b), c) eller d) tas i tillegg til de 16 elevene under opplæring i plikter ved trafikkuhell og førstehjelp.

Det skal være en samling med 4 timer undervisning om plikter ved trafikkuhell og førstehjelp, jf. § 8-1 fjerde ledd. Av dette skal 1 time brukes til praktisk øving i forbindelse med en arrangert ulykke.

Det skal være 3 timer undervisning om å være trafikant i mørket, jf. § 8-1 femte ledd. Minst 1 time skal være demonstrasjon på et uteområde med liten eller ingen trafikk. Denne delen kan gjennomføres med inntil 6 elever per lærer. Minst 1 time skal være demonstrasjon i bil på veg i reelle trafikksituasjoner med elevene som passasjerer. Denne delen kan gjennomføres med inntil 2 elever i bilen. Resterende tid disponeres til forventninger, mål, oppsummering og refleksjon med medelever og lærere i klasserom.

Øvrig undervisning skal være 10 timer og fordeles jevnt over 3 samlinger. Det kan gjennomføres bare en samling i trafikalt grunnkurs per dag, jf. § 8-1 sjuende ledd.

Undervisningen i førstehjelp skal gjennomføres av kvalifisert personell godkjent av Norsk Førstehjelpsråd.

For å få godkjent trafikalt grunnkurs, må eleven ha deltatt i alle timene som hører med til kurset. Hvis en elev har forfall fra deler av det, må det legges til rette for at timene kan tas igjen på tilsvarende kurs senere.

Før øvingskjøring kan begynne, må trafikalt grunnkurs være fullført. Trafikalt grunnkurs avsluttet i perioden 16. mars – 31. oktober gir likevel rett til å øvingskjøre 16. mars – 31. oktober, jf. § 2-1 andre ledd.

Mål for trafikalt grunnkurs jf. § 8-3

Eleven skal gjennom opplevelser, aktiviteter og drøftinger bli bevisst på hva som menes med at enhver skal ferdes hensynsfullt, og være aktpågivende og varsom så det ikke kan oppstå fare eller voldes skade, og slik at annen trafikk ikke unødig blir hindret eller forstyrret, jf. vegtrafikkloven § 3.

Eleven skal

1. kjenne til formelle begrunnelser for at vi har trafikkopplæring, vilkår for å få førerkort og at det finnes læreplaner for trafikkopplæring
2. ha grunnleggende forståelse for trafikk og førerrollen ved å
  - a. bli bevisst hvordan regler om plassering, fart, vikeplikt, skilt og vegoppmerking bidrar til sikrere og mer effektiv trafikkavvikling,
  - b. drøfte samfunnets behov og miljømessige konsekvenser av vegtrafikken
  - c. bli bevisst ansvaret føreren har for å velge andre måter å reise på enn ved eget kjøretøy, eller å la være å reise, om dette er det beste for en selv, eventuelle passasjerer, miljø m.m.
3. videreutvikle sin kunnskap om mennesket i trafikken ved å
  - a. drøfte ulike trafikantgruppers forutsetninger, behov og perspektiv
  - b. beskrive vesentlige elementer i kjøreprosessen og bli bevisst betydningen av motivasjon og følelser
  - c. forstå betydningen av kommunikasjon og samhandling
  - d. bli bevisst hvilken betydning ansvarsforståelse, selvinnsikt og vilje har for hvordan vi handler i trafikken.
4. ha kunnskap om betydningen av trafikkopplæring ved å
  - a. kjenne til reglene for øvingskjøring
  - b. drøfte sammenhengen mellom kjøree erfaring og trafikkulykker
  - c. forstå betydningen av automatisering av grunnleggende handlinger og handlingsmønstre
  - d. drøfte føreropplæringsmodellen, herunder hvordan opplæring ved trafikk skole og privat øving er nyttig og nødvendig for å nå målet for opplæringen

5. beherske grunnleggende ferdigheter i forbindelse med trafikkulykker ved å
  - a. ha kunnskap om plikter ved trafikkuhell
  - b. kjenne til rutiner for sikring av og opptreden på skadested
  - c. kunne vurdere skadeomfang og øve på praktisk førstehjelp
6. delta i redningsarbeidet ved en arrangert ulykke og gjennom denne
  - a. oppleve å komme først til skadestedet, forstå viktigheten av å kjenne skadeomfanget før ulykken varsles og hvordan varsling gjøres
  - b. øve på grunnleggende rutiner på skadestedet
  - c. videreutvikle den praktiske ferdigheten i grunnleggende livreddende førstehjelp ved trafikkulykker.
7. bli bevisst gjennom demonstrasjon ute og i bil hvordan trafikkulykker i mørket kan unngås ved å
  - a. oppleve og erfare årsaksforhold ved typiske ulykker som skjer i mørket og ha grunnlag for å vurdere risiko ved kjøring i mørket
  - b. drøfte hvordan vi som trafikanter kan opptre for å redusere risikoen ved ferdsel i mørket
  - c. drøfte hva som er riktig lysbruk og atferd ellers ved kjøring, parkering og nødstopp i mørket.

Eleven skal vurdere sin egen kompetanse til å begynne videre opplæring, og ha så god forståelse for trafikk og trafikkopplæring at eleven kan begynne å øvingskjøre.

Undervisningen skal legge til rette for at eleven når de målene som er fastsatt i forskrifta. Med tanke på å nå disse kan det, innenfor hver av de sju delene av trafikalt grunnkurs, arbeides med å nå flere mål samtidig eller i annen rekkefølge enn den som er fastsatt i forskrifta for vedkommende del, jf. §§ 7-1 og 7-2.

Aktuelt innhold i undervisningen

I oversikten nedenfor er aktuelt innhold i undervisningen ordnet i tema i samsvar med målene. Oversikten er ikke uttømmende, men illustrerer hva undervisningen bør omfatte. Innenfor forskriftas rammer velger læreren selv, med utgangspunkt i elevens behov og tilgjengelige ressurser, øvingsområde m.m., metoder og rekkefølge i behandlingen av lærestoffet med tanke på å legge best mulig til rette for elevens læring.

1.1 Trafikkopplæringen

Aktuelt innhold

- Presentasjon og introduksjon til kurset
- Begrunnelser for trafikkopplæring
- Vilkår for å få førerkort
- Hovedmål for trafikkopplæringen i lette klasser
- Læreplaner

1.2 Trafikk og førerrollen

Aktuelt innhold

- Regler og reguleringer og betydningen av disse for sikker samhandling i trafikken
- Samfunnets behov
- Konsekvenser for miljøet
- Ansvar for føreren har for å vurdere om det er forsvarlig å kjøre
- Hensynet til en selv, passasjerer, miljø m.m.
- Fysisk og emosjonell tilstand
- Vær-, føre- trafikk- og andre forhold
- Alternative reisemåter

1.3 Mennesket i trafikken og samhandling

Aktuelt innhold

- Forutsetninger, behov og perspektiv barn og eldre har
- Forutsetninger, behov og perspektiv mopedister og motorsyklister har
- Forutsetninger, behov og perspektiv førere av store og tunge kjøretøy har
- Kjøreprosessen
- Betydningen av motivasjon og følelser for atferd og læring
- Kommunikasjon og samhandling mellom trafikanter
- Tolking av trafikksituasjoner
- Ansvarsforståelse og vilje til å overholde regler
- Ulykker, menneskelig svikt og føreres feilvurdering
- Eget forhold til risiko
- Selvinnsikt

1.4 Trafikkopplæring, øvingskjøring og kjøreeerfaring

Aktuelt innhold

- Regler for øvingskjøring
- Kjøreeerfaring og ulykkesrisiko
- Automatisering av handlinger og handlingsmønstre
- Sammenheng mellom opplæring, øvingskjøring og mengdetrening
- Intensjonene i føreropplæringsmodellen

1.5 Plikter ved trafikkuhell og førstehjelp

Aktuelt innhold

- Plikter etter vegtrafikkloven til å stanse og hjelpe mennesker og dyr som er kommet til skade m.m.
- Rutiner for sikring av og opptreden på skadested
- Vurdere skadeomfang
- Meldeplikt, også ved skade på dyr
- Grunnleggende førstehjelp og praktiske øvinger

1.6 Tiltak ved trafikkulykke

Aktuelt innhold

- Først på skadested
- Sikring
- Vurdere skadeomfang
- Varsling
- Opptreden på skadested
- Redningsarbeid
- Grunnleggende førstehjelp ved trafikkulykker

1.7 Trafikant i mørket

Aktuelt innhold

- Mørkeulykker og årsaker
- Siktstrekninger
- Risikofaktorer ved å ferdes i mørket
- Klær og refleksutstyr
- Hensiktsmessig lysbruk
- Hensiktsmessig tilpassing av fart og plassering
- Hensiktsmessig atferd ellers ved ferdsel i mørket

Kommentarer til trafikalt grunnkurs

Vegen er en viktig samfunnsarena for mange mennesker. Arbeidet med sosiale ferdigheter må derfor videreføres i trafikkopplæringen. Det trafikale grunnkurset skal bidra til å bygge opp om førerkortkandidatene som ansvarlige førere. Målene for kurset har generell gyldighet og de befinner seg ofte på et mer overordnet nivå. Kurset skal i liten grad inneholde lærestoff som kan leses på egen hånd. Fokus skal rettes mot forståelsen av trafikken som system, med aktører som har ulike forutsetninger, mot forhold som påvirker risikoen, mot førerens ansvar og betydningen av selvinnsett og selvkritisk vurdering.

Det er flere grunner til å ha et trafikalt grunnkurs

- Det er viktig at en tidlig i opplæringen fokuserer på forhold som påvirker risikoen og betydningen av selvinnsett og selvkritisk vurdering.
- Det er hensiktsmessig å samle en del lærestoff som er felles for alle lette klasser slik at personer som skal ta førerkort for flere klasser, slipper å gå gjennom samme lærestoff flere ganger.
- Det er viktig å gi elevene grunnleggende forståelse av trafikk før de begynner å øvingskjøre, slik at de har et riktigere perspektiv på det å kjøre og har et grunnlag som letter innlæringen senere.

Mange av emnene som tas opp i det trafikale grunnkurset, forutsettes å bli videreført i den enkelte førerkortklassen. Dette gjelder blant annet emner som grensesetting, selvinnsett, empati, forhold til risiko mv.

Tidsperspektivet

Utvikling og læring av sosial kompetanse er en omfattende prosess som skjer over lang tid. Læreren må bygge på den sosiale kompetansen elevene har, og legge til rette for at elevene forstår at det i trafikken er behov for regler om fartstilpassing, vikeplikt, plassering, tegngivning osv. Enkelte trafikkregler, skilt mv kan brukes som illustrasjon i forbindelse med et emne som tas opp.

Innhold

Ved fastsettelse av hvilket lærestoff som skal være obligatorisk, er det særlig tatt to hensyn. Det første er om opplæringen av praktiske grunner er vanskelig å gjennomføre på egen hånd. Det andre er om måloppnåelsen er vanskelig å vurdere ved førerprøven. For mer grundig gjennomgang av regelverket hvor faktastoffet vektlegges i større grad, skal trafikk læreren henvise til lærebøker, klassespesifikk teoriundervisning mv. Faktastoff er viktig, og elevene skal motiveres for å oppsøke kunnskapen. Likevel er det en kjensgjerning av fartsøvertredelser, risikofylte forbikjøringer, ulykker mv. oftere er forårsaket av manglende forståelse for regelverket enn manglende kunnskap om reglene.

Undervisningen kan også legges til reelle situasjoner i trafikken, for eksempel i form av demonstrasjoner, praktiske observasjoner, praktisk kjøring med elevene som passasjerer e.l.

Skolene står fritt til å utvide kurset. Det må da presiseres overfor elevene at den obligatoriske delen består av 17 timer.

I tilknytning til Del 4 Trafikkopplæring, øvingskjøring og kjøreefaring oppfordres skolene til å invitere personer som skal bistå elevene ved øvingskjøring. Gjennom denne delen skal elevene og foreldre/ledsagere skaffe seg kunnskap om regler for og betydningen av øvingskjøring, og forstå sammenhengen mellom kjøreefaring og ulykkesrisiko. Skolene kan også samarbeide med andre ressurspersoner (f. eks. fra Statens vegvesen). Temaet øvingskjøring gjennomgås når læreren er blitt kjent med elevene. Det frivillige tilbudet kan da lettere tilpasses elevenes behov.

Det er viktig å skape en forståelse for betydningen av omfattende øving, mengdetrening, tidlig i opplæringen, og vektlegge betydningen av slik øving både utover i læringsprosessen og etter endt formell opplæring. Begrepet mengdetrening blir brukt om å trene mye på noe som det allerede er gitt opplæring i, og er øvd på.

Undervisningen

Problemorientert undervisning

Læreren bør legge til rette for problemorientert undervisning. Dette innebærer at læreren må forberede konkrete problemstillinger slik at diskusjonene fører fram til bestemte resultater. Oppgavene utformes ut fra hovedmålene i leksjonene og lærer må en ha lagt en plan for tema, aktiviteter og oppsummering. Elevene har allerede en del trafikal kompetanse ved å være fotgjengere, passasjerer og syklist. Mange har gode kunnskaper om trafikkregler, skilter, vegoppmerking, årsaker til ulykker, risikoforhold mv. Selv om noen har et mer likegyldig forhold til disse kunnskapene, skal oppgavene bygge på at elevene allerede har mye erfaring fra trafikken. Gode regler ved oppgaveutforming er å gå fra det kjente til det ukjente, fra det konkrete til det abstrakte.

Problemorienterte arbeidsmåter med gruppearbeid og dialog anbefales, spesielt når det er tale om undervisning der arbeid med holdninger og motivasjon inngår. Når læreren skal velge metode, bør han blant annet avveie følgende: I hvilken grad kan elevene på egen hånd komme fram til målet for emnet? I hvilken grad kan jeg gi en tydelig oppgave som elevene kan arbeide med selvstendig? I hvilken grad er denne oppgaven aktiviserende for alle, og vil gruppene trenge omtrent samme tid til å løse oppgaven?

Det er viktig at elevene blir presentert for og opplever at de deltar på et helhetlig kurs med et gitt hovedinnhold. Kurset inneholder til dels lærestoff som er vanskelig for elevene, og det er viktig at de gis anledning til ettertanke og modning.

Organisering

I klasserommet bør elevene sitte slik at alle ser hverandre, noe som gjør det enklere å kommunisere med hverandre.

Trinn 2 Grunnleggende kjøretøy- og kjørekompetanse

Gjennom opplæringen i trinn 2 skal eleven lære å mestre beltemotorsykkelen rent kjøreteknisk. God kjøreteknisk ferdighet er nødvendig for å få utbytte av treningen i trinn 3, og vil også innebære at kjøringen er økonomisk og mest mulig miljøvennlig. Lærestoffet skal bidra til at eleven får en grunnleggende kunnskap om førerens ansvar ved kjøring i naturen, fjellsikkerhet og orientering med ulike hjelpemidler. Kunnskapsstoffet skal også bidra til at de kjøretekniske ferdighetene læres raskere og med mer forståelse, og til at eleven skal kunne ivareta førerens ansvar for kontroll og tilsyn med kjøretøyet.

Opplæringen i trinnet skal begynne med *grunnkurs klasse S*, jf. § 14–3 femte ledd (tema 2.1). Deretter gjennomføres *3 undervisningstimer i praktisk opplæring*, jf. § 14–3 sjette ledd (tema 2.2).

Eleven skal gjennomføre en obligatorisk trinnvurdering mot slutten av trinn 2, jf. § 7–5. Hvis trinnvurderingen viser et behov for ytterligere øving, kan eleven øve privat, eller kjøpe frivillig opplæring i tillegg til obligatoriske timer. Hvis ytterligere øving administreres og gjennomføres av trafikkskole, skoleverk eller kursarrangør som er godkjent for å gi obligatorisk opplæring klasse S, kan den gjennomføres på godkjente øvelsesområder i utmark.

Innholdet i undervisningen forutsettes å bli videreført i trinn 3 og 4, samtidig som det er en del av grunnlaget for oppgavene som blir gitt ved førerprøven.

Mål for trinn 2, jf. § 14–3

Etter å ha gjennomført trinn 2 skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å ha godt utbytte av trening i variert terreng i trinn 3.

Eleven skal tilegne seg så god kjøreteknisk ferdighet at eleven kan flytte oppmerksomheten fra eget kjøretøy til naturen, terrenget og samhandling med annen ferdsel.

Eleven skal gjennom hele trinnet drøfte sin egen motivasjon og vilje til å anvende kunnskaper og ferdigheter som tilegnes gjennom trinnet. Eleven skal vurdere sin egen ferdighet i å bruke, og oppdage mangler ved, beltemotorsykkelen.

Eleven skal

1. utføre aktuell sikkerhetskontroll
2. utføre start og stopp av motor
3. benytte korrekt sittestilling og styreteknikk
4. utføre igangsetting, fartsøkning og bremsing på en sikker og behagelig måte.

2.1 Grunnkurs klasse S

Eleven skal innledningsvis i trinn 2 gjennomføre grunnkurs i klasse S, som består av 3 timer med inntil 16 elever i klasserom. Kurset skal bevisstgjøre eleven de utfordringer som motorferdsel i fjellet gir, og motivere for bruk av hensiktsmessig bekledning og å medbringe nødvendig sikkerhetsutstyr på tur. jf. § 14-6 og § 14-7.

Mål for grunnkurs klasse S jf. § 14-7

Eleven skal gjennom drøftinger og aktiviteter, refleksjon og oppsummering utvikle grunnleggende forståelse for hva kjøring med beltemotorsykkkel, ferdse med motorvogn i naturen og sikkerhet i fjellet innebærer.

Eleven skal:

1. gjøre rede for regler om førerkort og føreropplæring, og grunntankene i opplæringen i klasse S
2. drøfte eiers og brukers ansvar for kjøretøyets stand og bruk, økonomisk ansvar, offentlige reaksjoner og plikter ved uhell
3. drøfte førers ansvar for natur, miljø og andre brukere av naturen
4. drøfte rett bekledning og nødvendig sikkerhetsutstyr
5. drøfte hjelpemidler til bruk ved orientering og varsling
6. gjøre rede for kjøretøyets konstruksjon og virkemåte
7. gjøre rede for sikkerhetskontroll av beltemotorsykkelen.

Undervisningen skal legge til rette for at eleven når de målene som er fastsatt i forskriften. Med tanke på å nå disse kan det arbeides med å nå flere mål samtidig, eller i annen rekkefølge, enn den som er fastsatt i forskriften for vedkommende trinn eller del av kurs, jf. §§ 7-1 og 7-2.

I oversikten nedenfor er aktuelt innhold i undervisningen ordnet i tema i samsvar med målene. Oversikten er ikke uttømmende, men illustrerer hva undervisningen bør omfatte. Innenfor forskriftens rammer velger læreren selv, med utgangspunkt i elevens behov og tilgjengelige ressurser, øvingsområde m.m., metoder og rekkefølge i behandlingen av lærestoffet med tanke på å legge best mulig til rette for elevens læring.

Aktuelt innhold i undervisningen

2.1.1 Førerkort og føreropplæring

Aktuelt innhold:

- Hovedmålet for opplæring for førerkort klasse S
- Regler for øvingskjøring, klasseinndelingen (beltemotorsykkkel klasse 1 og 2, jf. Kjøretøyforskriften § 2-5 nr. 2) med tilhørende krav
- Reaksjoner ved ulovlig øvingskjøring, som sperrefrist, regress ved uhell, bøtelegging og inndragning av kjøretøyet
- Krav til førerkort for den som skal kjøre beltemotorsykkkel

2.1.2 Eiers og brukers ansvar

Aktuelt innhold:

- Eier og brukers ansvar for at beltemotorsykkelen er registrert og brukes i samsvar med type kjennemerke
- Forsikring og økonomisk ansvar
- Forsvarlig og forskriftsmessig stand
- Forsvarlig og forskriftsmessig lasting, jf. forskrift om bruk av kjøretøy § 3-2, vegtrafikkloven §23 og §3
- Opplysnings- og fremvisningsplikter som gjelder for eier og bruker av beltemotorsykkel
- Rusmidler, tretthet, sykdom og kjøring
- Offentlige reaksjoner
- Plikter og tiltak ved trafikkuhell
- Forskrift om forbud mot kjøring med beltemotorsykkel på offentlig veg
- Forskrift om bruk av personlig verneutstyr

2.1.3 Førers ansvar for natur, miljø og andre brukere av naturen

Aktuelt innhold:

- Forskrift om kjøring med motorvogn i terrenget og på veg ikke åpen for alminnelig ferdsel
- Motorferdsellovens utgangspunkt, formål og aktsomhetskrav
- Begreper i motorferdselloven: utmark, innmark, vassdrag, motorferdsel, naturmiljø, veg
- Motorferdsellovens regler i forhold til grunneiere
- Motorferdsellovens forskjeller for kjøring på barmark og vinterføre
- Ulemper og skader motorisert ferdsel i utmark kan ha på vegetasjon, naturopplevelse, friluftsliv og dyreliv samt det enkle friluftslivet
- Ulemper og skader motorisert ferdsel i utmark kan ha for ikke motorisert utmarksnæring og eksempelvis for reindrift
- Hva som regnes som løyper/traseer for beltemotorsykkel, og regler for bruk av disse
- Forskjellige typer verneområder med tilhørende verneforskrifter

2.1.4. Rett bekledning og nødvendig sikkerhetsutstyr

Aktuelt innhold:

- Rett bekledning
  - Hjelm og hansker/ votter
  - Undertøy og mellomplagg
- Yttertøy og fottøy
- Sikkerhetsutstyr
- Skredsøker (sender/mottaker) og søkestang
- Snøspade og vindsekk
- Førstehjelpsutstyr
- Kart, kompass og GPS baserte hjelpemidler

2.1.5 Hjelpemidler for orientering og varsling

Aktuelt innhold:

- Turkart
  - De vanligste karttegnene
  - Målestokk – anbefalt 1:50 000
  - Ekvidistanse
  - Misvisning
  - Orientering av kartet ved hjelp av terrenget
  - Kartreferanse
- Kompass
  - N/S- pil, gradeskiver, marsretningspiler
  - Orienter kartet ved hjelp av kompasset
  - Kompasskurs
- GPS
  - De vanligste menyene
  - Oppsett/innstilling av GPS, valg av kartdatum (lengde og breddegrader) – WGS 84
  - Legge inn kart
  - Legge inn ruter (kommunale scooterløyper)
  - Avlese og oppgi kartreferanse
  - Navigasjon etter GPS, finne hvor en er, kjøre til punkt, veivalg i terrenget og følge ruter
- Varsling
  - Kjennskap til nødpeilesender for varsling
  - Smarttelefon – Applikasjoner for kartreferanser/posisjon til varsling
  - Bevisstgjøre muligheter og begrensninger
- Kameratredning
  - Sender/ mottaker (skredsøker)
  - Søkestang

2.1.6 Kjøretøyets konstruksjon og virkemåte

Aktuelt innhold:

- Opplysninger som instruksjonsbok og vognkort gir om beltemotorsykkelen
- De forskjellige egenskapene de ulike beltemotorsykkeltypene har, herunder behov for tilpasset kjøreteknikk
- Betydningen og bruk av kaldstart- og nødstartanordning
- Årsakene til kondens i drivstoffet, samt fare for isdannelse
- Temperaturen påvirkning på kjøretøyets virkemåte
- Farer knyttet til at avgass fra forbrenningsmotorer er giftig
- Kjøreadferd som gir minst mulig utslipp

2.1.7 Sikkerhetskontroll

Aktuelt innhold:

- Gjennomgang og illustrasjon av hensikten med sikkerhetskontrollen, hva som skal kontrolleres og hvordan det skal kontrolleres
- Bremseser
- Styring
- Motor og drivverk
- Lys og elektrisk anlegg
- Kjølssystem
- Drivstoffanlegg
- Ramme / beltetunnel
- Startanlegg/ startsnor

Kommentarer til grunnkurs klasse S

Grunnkurset skal legge til rette for at eleven kan tilegne seg grunnleggende forståelse og kunnskap om det ansvar og de regler som gjelder for eier og bruker av beltemotorsykkel for kjøretøyets stand og bruk, økonomisk ansvar, offentlige reaksjoner og plikter ved trafikkuhell.

Kurset skal motivere eleven til gjøre seg kjent med det kjøretøyet som skal brukes, og gi kunnskap til å utføre sikkerhetskontroll og oppdage mangler ved kjøretøyet.

Eleven skal også tilegne seg kunnskap om lover og regler som gjelder for motorferdsel i utmark og vassdrag, og bli bevisst det ansvar som føreren har for andre menneskers sikkerhet og naturopplevelse, dyreliv, natur og miljø.

Temaer i grunnkurset skal bevisstgjøre eleven de utfordringer som motorferdsel i fjellet gir, og motivere for bruk av hensiktsmessig bekledning og å medbringe nødvendig sikkerhetsutstyr på tur.

Opplæringen skal gi kunnskap om muligheter og begrensninger ved bruk av kart, kompass, GPS relaterte hjelpemidler, skredsøker (sender/mottaker), nødpeilesender og smarttelefon til orientering og varsling.

2.2 Grunnleggende kjøreteknisk opplæring

I tillegg til grunnkurs klasse S, skal eleven ha 3 undervisningstimer i praktisk opplæring. Den praktiske opplæringen skal motivere eleven til gjøre seg kjent med det kjøretøyet som skal brukes og bli bevisst utfordringer ved bruk av beltemotorsykkel ved lave temperaturer og i ulike miljø.

På avgrenset område kan undervisningen gjennomføres med inntil 4 elever per lærer jf. § 14–3. Eleven skal mot slutten av trinn 2 gjennomføre trinnvurdering i samsvar med § 7–5.

Målene for denne delen av opplæringen går fram av målet for trinnet, jf. § 14–3 første til fjerde ledd.

Undervisningen skal legge til rette for at eleven når de målene som er fastsatt i forskriften. Med tanke på å nå disse kan det arbeides med å nå flere mål samtidig, eller i annen rekkefølge, enn den som er fastsatt i forskriften for vedkommende trinn eller del av kurs, jf. § 7-1 og § 7-2

I oversikten nedenfor er aktuelt innhold i undervisningen ordnet i tema i samsvar med målene. Oversikten er ikke uttømmende, men illustrerer hva undervisningen bør omfatte. Innenfor forskriftens rammer velger læreren selv, med utgangspunkt i elevens behov og tilgjengelige ressurser, øvingsområde m.m., metoder og rekkefølge i behandlingen av lærestoffet med tanke på å legge best mulig til rette for elevens læring.

Aktuelt innhold i undervisningen

2.2.1 Sikkerhetskontroll av egen beltemotorsykkel

Aktuelt innhold:

- Utføre sikkerhetskontroll og vurdere om eventuelle feil eller mangler ved kjøretøyet fører til at den ikke kan brukes. Dette gjelder feil ved:
  - Bremseser
  - Styring
  - Motor og drivverk
  - Lys og elektrisk anlegg
  - Kjølssystem
  - Drivstoffanlegg
  - Ramme / beltetunnel
  - Startanlegg/ startsnor

2.2.2 Start og stopp av motor

Aktuelt innhold:

- Start og stopp av motoren
- Nødstart og stopp
- Kontroll av at overføringer til betjeningsinnretninger ikke er frosset fast før start
- Bruk av kaldstartanordning

2.2.3 Sittestilling og styreteknikk

Aktuelt innhold:

- Velge hensiktsmessig kjørestilling ut fra sikker betjening av kjøretøyet, tilpasset sikt og terrengforhold
- Bruke kroppen som hjelpemiddel ved svingkjøring på en måte som gjør kjøretøyet mest mulig stabilt og sikrer god fremkommelighet

2.2.4 Igangsetting, fartsøkning og bremsing

Aktuelt innhold:

- Sette beltemotorsykkel i bevegelse forover og variere beltemotorsykkelens hastighet ved hjelp av gasshendel og eventuelt gir

- Faren ved start av beltemotorsykkel i revers
- Tilpasse hastigheten etter forholdene
- Erfare at rask fartsøkning kan påvirke beltemotorsykkelens kursstabilitet
- Stanse beltemotorsykkelen på en trygg og behagelig måte
- Foreta nødbrems til stans og kunne foreta nødbremsing med unnamanøver
- Betjening av driftsbrems og samtidig opprettholde stø kurs
- Sikre kjøretøyet mot å sette seg i bevegelse ved parkering, utnytte treghet i drivverk eller betjene eventuell parkeringsbrems

2.2.5 Trinnvurdering jf. § 7-5

Trinnvurderingen gjennomføres mot slutten av trinn 2.

Kommentarer til grunnleggende kjøreteknisk opplæring

Den praktiske opplæringen skal motivere eleven til å gjøre seg kjent med det kjøretøyet som skal brukes, og bevisstgjøre eleven på utfordringer ved bruk av beltemotorsykkel ved lave temperaturer og ulike miljø.

Opplæringen skal gjøre eleven i stand til å utføre en sikkerhetskontroll av den beltemotorsykkelen som benyttes i opplæringen, og oppdage feil eller mangler.

Den praktiske opplæringen skal legge til rette for at eleven får gode nok kjøretekniske ferdigheter til å kunne flytte oppmerksomheten fra eget kjøretøy til samhandling med annen ferdsel, lese terrenget og ta hensyn til naturen.

Læreplanen legger opp til at eleven under hele opplæringen skal vurdere sin egen kompetanse etter hvert som denne utvikles.

Den obligatoriske trinnvurderingen gjennomføres mot slutten av trinnet. Hensikten med trinnvurderingen er å gi eleven anledning til selv å ta stilling til om målene for trinnet er nådd tilstrekkelig godt til at det er grunnlag for å ha utbytte av opplæringen i neste trinn. Læreren skal dessuten gi sin tilråding i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å ha godt utbytte av videre opplæring. Det er viktig at eleven før gjennomføringen er forberedt og godt kjent med hensikten med trinnvurderingen og hvordan denne blir gjennomført. Eventuelle oppgaver og klargjøringer i forhold til gjennomføringen kan med fordel gis allerede ved innledningen til trinnet.

Det er viktig at både grunntankene i føreropplæringen, miljøkonsekvensene ved bruk av beltemotorsykkel i naturen og prinsippet om delt ansvar som en av bæresøylene i 0-visjonsarbeidet, blir gjort tydelig for elevene.

Trinn 3 Kjøring i variert terreng

Gjennom opplæringen i trinn 3 skal eleven lære å beherske kjøring i variert terreng, ved ulike føreforhold, med og uten slede og passasjerer. Eleven må også lære å ta hensyn til lokale restriksjoner og andre brukere av naturen, dyreliv, natur og miljø. Ved avslutningen av trinnet skal elevens ferdighet være slik at kjøringen er tilnærmet selvstendig.

Undervisningen gjennomføres med inntil 4 elever samtidig. Læreren skal benytte egen beltemotorsykkel, men kan sitte på med eleven på kortere strekninger, jf. § 14-4 sjette og sjuende ledd.

Eleven skal ha 4 timer obligatorisk opplæring hvorav minst 3 timer skal være egenkjøring i variert terreng.

Eleven skal mot slutten av trinn 3 gjennomføre en obligatorisk trinnvurdering, jf. § 7-5. Hvis trinnvurderingen viser et behov for ytterligere øving, kan eleven øve privat, eller kjøpe frivillig opplæring i tillegg til obligatoriske timer. Hvis ytterligere øving administreres og gjennomføres av trafikkskole, skoleverk eller kursarrangør som er godkjent for å gi obligatorisk opplæring klasse S, kan den gjennomføres på godkjente øvelsesområder i utmark.

Innholdet i undervisningen forutsettes å bli videreført i trinn 4, samtidig som det er en del av grunnlaget for oppgavene som blir gitt ved førerprøven.

Mål for trinn 3 kjøring i variert terreng, jf. § 14-4

Etter å ha gjennomført trinn 3 skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å ha godt utbytte av avsluttende opplæring i trinn 4.

Eleven skal kunne kjøre trygt, miljøbevisst og selvstendig under varierte forhold.

Eleven skal gjennom hele trinnet drøfte sin egen motivasjon og vilje til å anvende kunnskaper og ferdigheter som tilegnes gjennom trinnet. Eleven skal vurdere sin egen ferdighet til å kjøre selvstendig, sikkert, miljøbevisst og i god samhandling med andre brukere av naturen.

Eleven skal:

1. øve på kontroll før kjøring og skifte av variatorrem
2. tilpasse sin kjøring i forhold til terreng, føreforholdene og egne ferdigheter
3. velge kjøreadferd som er tilpasset andre brukere av naturen, dyreliv, natur og miljø, herunder lokale restriksjoner
4. utføre kontroll av slede og lasting av slede med rett plassering og sikring av last
5. oppleve utfordringene ved, og få øving i, kjøring med passasjer og med opplastet tilhengerslede
6. forstå veltefaren og gjøre sikre vegvalg i ulendt terreng og løssnø, med og uten passasjer, slede og last
7. kjenne til faremomentene ved, og få øving i kjøring på veg og glatt underlag med og uten slede, ved kryssing av veg

8. øve på observasjon og kommunikasjon, i den hensikt å ta ansvar for andre førere i et følge
9. øve på å orientere seg ved hjelp av kart og kompass og GPS relaterte hjelpemidler.

Undervisningen skal legge til rette for at eleven når de målene som er fastsatt i forskriften. Med tanke på å nå disse kan det arbeides med å nå flere mål samtidig, eller i annen rekkefølge, enn den som er fastsatt i forskriften for vedkommende trinn eller del, jf. §§ 7-1 og 7-2.

I oversikten nedenfor er aktuelt innhold i undervisningen ordnet i tema i samsvar med målene. Oversikten er ikke uttømmende, men illustrerer hva undervisningen bør omfatte. Innenfor forskriftens rammer velger læreren selv, med utgangspunkt i elevens behov og tilgjengelige ressurser, øvingsområde m.m., metoder og rekkefølge i behandlingen av lærestoffet med tanke på å legge best mulig til rette for elevens læring.

Aktuelt innhold i undervisningen

3.1 Kontroll før kjøring og skifte av variatorrem

Aktuelt innhold:

- Gjøre en kontroll av kjøretøyet og vurdere om eventuelle feil eller mangler ved kjøretøyet fører til at det ikke kan brukes eller noe må utbedres før avreise
- Kontroll av:
  - bremses
  - styring
  - lys
  - drivstoff og olje
  - kjølesystem
  - belte / beltetunnel
  - skifte av variatorrem

3.2 Kjøring tilpasset terreng- og føreforhold

Aktuelt innhold:

- Lesing av terreng
- Riktig fartsavpassing og hvorfor det er viktig for en sikker kjøreatferd
- Forholdet mellom fartsøkning og økning av bremselengde
- Forhold som bestemmer størrelsen av friksjonen i forhold til underlaget og hva friksjonen brukes til
- Faremomenter som er forbundet med å kjøre beltemotorsykkel – både med og uten tilhengerslede – slik som:
  - kjøring på islagte vann
  - kryssing av elver og bekker
  - kjøring på vanskelig styrbart underlag
  - faren for å utløse snøskred

3.3 Kjøring tilpasset andre brukere av naturen, dyreliv, natur og miljø, herunder lokale restriksjoner

Aktuelt innhold:

- Valg av rute i forhold til naturbruk, herunder ta hensyn til bar mark, liten snømengde, plantefelt
- Ansvar i forhold til dyreliv, ikke oppsøke/skremme flokker eller enkeltdyr
- Miljøvennlig kjøring med minst mulig utslipp og støy
- Hensyn til andre som ferdes og oppholder seg i naturen, som barn, skiløpere, hundekjørere, jegere, fiskere, hyttefolk m.m.
- Respektere andres behov for ro og stillhet
- Hvordan innrette seg etter lokale verneplaner og lignende

3.4 Kontroll og lasting av slede

Aktuelt innhold:

- Informasjon i beltemotorsykkelens vognkort med tanke på lasting og passasjerer
- Kontroll av sleden, sammenkopplingsinnretningene på beltemotorsykkelen og sleden (krok og drag)
- Sikring og merking av last, herunder sikring av passasjer(er)

3.5 Kjøring med opplastet slede og med passasjerer

- Kjøretøyets kjøreegenskaper ved kjøring med passasjer og med opplastet tilhengerslede, og konsekvenser for egen kjøring
- Farene ved trekking av tilhengerslede i med- og motbakker og ved kjøring i skrått terreng
- Behovet for kommunikasjon med passasjerer på tilhengerslede og hensiktsmessig måte å gjennomføre kommunikasjonen
- Kontroll av at beltemotorsykkel og eventuell tilhengerslede er forsvarlig lastet under kjøring

3.6 Veltefare og sikre vegvalg i ulendt terreng og løssnø, med og uten passasjer/slede/last

Aktuelt innhold:

- Bruk av kroppen som hjelpemiddel under vekslende terrengforhold
- Faren for velt ved kjøring i ulendt og skrått terreng
- Veltefaren ved kjøring i løssnø
- Hvordan hastighet, last, passasjer og tyngdepunkt innvirker på veltefaren. Lærer bør foreta demonstrasjoner med og/eller uten eleven som passasjer.

3.7 Faremomentene ved, og øving på, kryssing av veg og kjøring på veg og glatt underlag

Aktuelt innhold:

- Risikomomenter ved å krysse veg eller jernbanespor
- Faremomentene ved kjøring på veg med og uten tilhengerslede under forskjellige føreforhold
- Begrensninger i beltemotorsykelens bremse- og styringsegenskaper ved kjøring på hardt snø- og isføre
- Vurderinger i forhold til annen trafikk, særlig med hensyn til hastighet, sikt og synbarhet
- Faremomentene ved kjøring med tilhengerslede på veg og hvilke momenter som påvirker sledens fare for velt og skrens

3.8 Observasjon og kommunikasjon

Aktuelt innhold:

- Observasjon og kommunikasjon ved kjøring i følge
- Observasjon som sikrer oversikt over fører bak i ett følge
- Kommunikasjon med håndtegn
- Kommunikasjon ved fart og plassering
- Kunne velge en hensiktsmessig og sikker plassering ved stopp og parkering

3.9 Orientering og varsling

Aktuelt innhold:

- Turkart
- Orienter kartet ved hjelp av terrenget
- Identifisere terrengformasjoner som vann, fjell, myr, helning og elv ved hjelp av karttegn
- Ta ut og oppgi kartreferanse
- Kompass
- Orienter kartet ved hjelp av kompasset
- Kompasskurs ved hjelp av kartet
- Korrigering for misvisning
- Kjøring etter kompasskurs
- GPS
- Avlese og oppgi kartreferanse
- Markering av punkter
- Navigere etter en GPS – finne hvor en er, kjøre til punkt, vegvalg i terrenget og følge ruter

3.10 Trinnvurdering jf. § 7–5

Trinnvurderingen gjennomføres mot slutten av trinn 3.

Kommentarer til trinn 3

Opplæringen i trinnet skal legge til rette for at eleven i størst mulig grad blir selvstendig, gjør egne vurderinger og valg. Det skal legges til rette for at eleven kan kjøre sikkert i variert terreng og på ulike føreforhold og blir bevisst særskilte faremoment ved kjøring av beltemotorsyssel.

Eleven skal gjøre bevisste valg for best mulig å ivareta sitt ansvar overfor andre brukere av naturen samt dyreliv, natur og miljø.

Selvstendige valg av trasé skal ivareta en sikker kjøring med og uten slede, og med og uten last.

Elevene skal utvikle evnen til å ta vare på hverandre, herunder bli bevisst betydningen av god kommunikasjon og samhandling med andre i scooterfølge.

Opplæringen skal gi praktiske ferdigheter og generell kompetanse i muligheter og begrensninger ved bruk av kart, kompass, GPS, smarttelefon og nødpeilesender til orientering og varsling.

Det er en forutsetning for å lykkes med den praktiske opplæringen at eleven tilegner seg tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag før eller parallelt med øvingen.

Den obligatoriske trinnvurderingen gjennomføres mot slutten av trinnet. Hensikten med trinnvurderingen er å gi eleven anledning til selv å ta stilling til om målene for trinnet er nådd tilstrekkelig godt til at det er grunnlag for å ha utbytte av opplæringen i neste trinn. Læreren skal dessuten gi sin tilråding i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å ha godt utbytte av videre opplæring. Det er viktig at eleven før gjennomføringen er forberedt og godt kjent med hensikten med trinnvurderingen og hvordan denne bli gjennomført. Eventuelle oppgaver og klargjøringer i forhold til gjennomføringen kan med fordel gis allerede ved innledningen til trinnet.

Trinn 4 Avsluttende opplæring

Opplæringen i trinn 4 skal bringe eleven fram til hovedmålet, og er i stor grad rettet mot elevens risikoforståelse.

Eleven skal gjennomføre obligatorisk *sikkerhetskurs i naturen – klasse S*, jf. §§ 14–8 og 14–9.

Mål for trinn 4 jf. § 14–5

Etter å ha gjennomført trinn 4 skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å kunne kjøre beltemotorsykkel i samsvar med hovedmålet.

Eleven skal ha utviklet vilje til å ta ansvar og til å ta forholdsregler.

4.1 Sikkerhetskurs i naturen klasse S

Målene for kurset er hovedsakelig rettet mot elevens forståelse av utfordringer og risiko ved å ferdes på beltemotorsykkel i naturen. Eleven skal også lære å forebygge skader og ulykker, og å kunne ta vare på seg selv og hjelpe andre ved en eventuell ulykke på fjellet.

Kurset har følgende deler:

Del 1 Forberedelser før kjøring

Del 2 Videreutvikling av kjørekompetanse

Del 3 Aktuelle nødtiltak, kameratredning og førstehjelp

Del 4 Refleksjon og oppsummering

Kurset begynner med 2 timer innledning i klasserom med inntil 16 elever.

Andre del er på 5 timer, hvorav minst 3 timer skal være selvstendig sammenhengende kjøring i og utenfor løype, med refleksjonspauser. Minst halvparten av den selvstendige kjøringen skal gjennomføres med opplastet slede. Kurset avsluttes med en felles oppsummering.

Den praktiske øvingen kan gjennomføres med inntil 4 elever per lærer.

Læreren skal benytte egen beltemotorsykkel, men kan sitte på med eleven på kortere strekninger.

Mål for sikkerhetskurs i naturen– klasse S, jf. § 14–9

Eleven skal gjennom opplevelse og erfaring videreutvikle sin kompetanse i å opptre slik at ulykker unngås og ha rett opptreden hvis ulykke oppstår.

Eleven skal lære å gjøre gode forberedelser før kjøring, gode valg under kjøring, og aktuelle nødtiltak og førstehjelp ved ulykke.

Eleven skal

1. lære å gjøre gode forberedelser før kjøring ved å kunne:

- a) gjøre rede for fjellvettreglene
- b) finne frem på og anvende varsom.no, andre nettstedet og kilder til planlegging av sikker ferdsel i mulig skredterreng og på islagt vann
- c) vurdere isforhold, og andre utfordringer i løyper
- d) gjøre rede for bruk av smarttelefoner for navigasjon, skredvarsling og ulykkesvarsling
- e) gjøre rede for bruk av nødpeilesender til ulykkesvarsling
- f) gjøre rede for værtegn og utfordringer ved vind og dårlige siktforhold
- g) gjøre rede for symptomer på lokal og generell nedkjøling og hvordan forebygge nedkjøling
- h) velge rett bekledning og nødvendig sikkerhetsutstyr

2. videreutvikle sin kjørekompetanse på beltemotorsykel ved å:

- a) gjennomføre selvstendig sammenhengende kjøring med og uten last, herunder selv velge sikre ruter tilpasset skredfare, miljø, dyreliv og natur
- b) orientere seg ved hjelp av kart, kompass og GPS baserte hjelpemidler
- c) benytte rett observasjon og kommunikasjon, i den hensikt å ta ansvar for andre førere i et følge
- d) videreutvikle sin forståelse for de farer og ulemper kjøring med beltemotorsykel medfører for miljø, dyreliv, natur, fører, passasjer og andre brukere av naturen

3. lære å utføre aktuelle nødtiltak, kameratredning og førstehjelp ved å:

- a) etablere nødbivuakk i snøen og bruke vindsekk
- b) utføre søk med skredsøker (sender/mottaker) og søkestang mot nedgravd person eller simulert person ved f.eks. ryggsekk
- c) utføre førstehjelp og kameratredning ved simulert ulykke med beltemotorsykel i naturen.

4. reflektere over sine erfaringer og opplevelser ved å

- a) drøfte disse med sine medelever og lærer
- b) vurdere egne sterke og svake sider som fører av beltemotorsykel og velge ut områder med utviklingsmuligheter.

Undervisningen skal legge til rette for at eleven når de målene som er fastsatt i forskriften. Med tanke på å nå disse kan det arbeides med å nå flere mål samtidig, eller i annen rekkefølge, enn den som er fastsatt i forskriften for vedkommende trinn eller del, jf. § 7-1 og § 7-2.

I oversikten nedenfor er aktuelt innhold i undervisningen ordnet i tema i samsvar med målene. Oversikten er ikke uttømmende, men illustrerer hva undervisningen bør omfatte. Innenfor forskriftens rammer velger læreren selv, med utgangspunkt i elevens behov og tilgjengelige ressurser, øvingsområde m.m., metoder og rekkefølge i behandlingen av lærestoffet med tanke på å legge best mulig til rette for elevens læring.

Aktuelt innhold i undervisningen

4.1.1 Forberedelser før kjøring

Aktuelt innhold:

- Fjellvettreglene
- Planlegging av ferdsel og bruk av varsom.no, nettstedet og forum, og organisasjoner for fjellsikkerhet
- Orientering ved bruk av kart, kompass, GPS og smarttelefon
- Rutiner og hjelpemidler ved varsling av ulykke
- Værtegn eks. skyformasjoner, temperaturendringer og vindretning
- Kunne ta på seg og kjøre test på sender/mottaker
- Snø omdanning og skreddannende faktorer (vær, vind, temperatur)
- Viktigheten av riktig bekledning
- Lokal og generell nedkjøling
- Sikkerhetsutstyr som snøspade, vindsekk, søkestang og sender/mottaker (skredsøker)

4.1.2 Videreutvikling av kjørekompetanse

Aktuelt innhold:

- Valg av trase
- Kjøre på en trygg måte og i henhold til gjeldende regelverk
- Vise hensyn til de farer og ulemper kjøring med beltemotorsykkel medfører for miljø, dyreliv, natur og andre brukere av naturen
- Orientering ved hjelp av kart, kompass og GPS baserte hjelpemidler
- Vurdere hvordan snøskredfaren påvirkes ved kjøring i terreng
- Identifisering av skredfarlig terreng med måling av hellingsgrad og vurdering av utløpssone for snøskred
- Graving av snøprofil
- Vurdere isforhold og andre utfordringer ved kjøring i løype

4.1.3 Aktuelle nødtiltak, kameratredning og førstehjelp

Aktuelt innhold:

- Grave nødbivuakk og bruk av vindsekk
- Varsling av ulykke
- Søk etter nedgravd person eller ryggsekk med sender/mottaker
- Søk med søkestang mot nedgravd person eller ryggsekk
- Symptomer på lokal og generell nedkjøling (hypotermi)
- Forebygging og behandling av lokal og generell nedkjøling
- Aktuell førstehjelp ved skader i buk, bryst, nakke og hode
- Sikring av skadested i fjellet
- Ivaretagelse av sikkerhet i forbindelse med kameratredning

4.1.4 Refleksjon og oppsummering

Aktuelt innhold

- Refleksjon og erfaringsdeling
- Vurdering av kjørekompetanse
- Egne mål og forventninger

Kommentarer til trinn 4

Opplæringen i trinnet skal gi eleven kunnskap, ferdigheter, risikoforståelse og generell kompetanse om sikkerhet i fjellet slik at eleven gjennom turplanlegging og ferdsel i terrenget kan ta forholdsregler for å unngå ulykker. Hvis ulykken er ute, skal eleven ha kunnskap om hva scooterførerne selv kan gjøre for å hjelpe seg selv og andre i følget.

Eleven skal anvende ervervet kunnskap og erfaring til sikker og hensynsfull kjøring.

Opplæring i temaet «Aktuelle nødtiltak, kameratredning og førstehjelp» skal gi eleven kunnskaper og ferdigheter, slik at eleven blir i stand til å iverksette varsling av ulykke, nødvendige nødtiltak, forebygge frostskafer, og utføre kameratredning og førstehjelp i forbindelse med ulykker forbundet med ferdsel med beltemotorsyssel.

12.07.2017

Hei,

Vi beklager at det har tatt noe lenger tid enn det burde å få publisert den reviderte læreplanen for klasse S.

Bakgrunnen for dette er at vi hadde håpet å få på plass en endring i § 14–8 tredje ledd før vi publiserte læreplanen. På bakgrunn av flere innspill ønsker vi å justere teksten «Minst halvparten av den selvstendige kjøringen skal gjennomføres med opplastet slede», men dette fikk vi dessverre ikke gjennomført hos Lovdata før sommerferien.

Vedlagt finner du en foreløpig versjon av læreplanen for klasse S. Denne versjonen vil også bli lagt ut på vegvesen.no i løpet av dagen/morgendagen. Teksten i denne læreplanen skal være i tråd med gjeldende forskriftstekst (fra 1.juli 2017).

Ferdigstilt versjon av læreplanen (med justeringen i § 14–8 tredje ledd) kommer til høsten. Denne læreplanen vil være en håndbok slik som læreplanene i de andre førerkortklassene.

Med hilsen
Christina Eriksen

Kontor: Trafikkopplæringskontoret
Postadresse: Statens vegvesen Vegdirektoratet, Postboks 8142 Dep, 0033 OSLO
Besøksadresse: Brynsengfarete 6A, OSLO
Telefon: +47 22073074 **e-post/Lync:** christina.eriksen@vegvesen.no
www.vegvesen.no **e-post:** firmapost@vegvesen.no